

Velilerin Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programına Yönelik Tutum Ölçeği

FATİH ÇAKMAK*

Özet: Ailede eğitim, çocuğun eğitim yaşantısının temeli ve başlangıcıdır. Çocuğun eğitimi, kişiliğinin gelişmesi ve sosyal hayata uyumun sağlanmasında vazgeçilmez bir kurum olarak ailenin, eğitim sistemi içerisinde de çok önemli işlevleri vardır. Bu durumda çocuğun gelişimi, eğitimi ve din eğitiminde belirleyici etkileri olan ailenin, din eğitiminden beklentilerinin belirlenmesi ve öğretimde uygulanması önemli bir ihtiyaçtır. Etkili bir din öğretimi için, program geliştirme sürecinde toplum ihtiyacı anlamında veli beklentilerinin saptanması; ev ve okul çevresinin bir arada olması ve birbirini tamamlaması, bütünlemesi gerekmektedir. İşte bu araştırma; velinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumunun belirlenmesi, dersle ilgili tartışmalara toplumsal beklentiyi ortaya koyduğu için açıklık getirecektir. Yapılacak yeni program çalışmalarına velinin beklentisini ve düşüncesini ortaya koyarak yön verecektir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, program geliştirme, aile, tutum, tutum ölçeği.

* Dr. |ODTÜ Geliştirme Vakfı Lisesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Attitude Scale of Parents towards High School Religion and Ethics Course

FATİH ÇAKMAK

Abstract: Education in the family is the beginning and the base of the child's education life. Family, as an indispensable institution, has really significant roles/functions in the education system in the child's education, his/her character development, and his adaptation to social life as well. In this case, the determination of the expectations of the family who has important effects on the development, education and the religious education of the child, and its implementation in teaching is an important need. For an effective religious education, it is necessary to identify the expectations of parents in terms of social needs during the program development process; also it is of great importance that the school and family environments be together and completes each other. This research, the attitude of parents towards Religion and Ethics Course, since it puts forward the social expectations with the course, will bring clarity to the debates. It will dominate the new program studies by putting forward the thoughts and the expectations of the parents.

Keywords: Religious education, curriculum development, family, attitude, attitude scale.

Problem

Eğitim, genel anlamda, bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır.¹ Eğitim sürecinde kişilerin davranışlarında meydana gelebilecek değişimlerin istenilen yönde olması beklenir.² Davranış değişimlerinin istenilen yönde meydana gelmesini sağlamak için eğitimin, amaçlı ve planlı olması gerekir. Bu sebeple eğitim kurumsallaşmıştır. Eğitim kurumlarının belirlenen amaçları gerçekleştirmesinde; eğitim-öğretimi etkileyen ortak paydaşların katılımını sağlama önemli bir role sahiptir.

Eğitim topluma yön veren kurumlardan birisidir. Eğitimin topluma etkisi ve topluma yön verme derecesi, öncelikle eğitim programlarının toplumsal beklentilere uygun olarak hazırlanmasına ve sağlıklı işlemesine bağlıdır.³ Eğitim programlarının topluma etkisi, yön vermesi ve sosyal ihtiyaçlara cevap verebilmesi toplumun gereksinimlerinin nicel ve nitel açıdan analiz edilmesini gerektirir. Eğitim programlarının sosyal beklentilere yönelik sağlıklı bir şekilde belirlenmesi ve işlemesi, eğitim kurumları ile toplumun örtüşen amaçları paylaşmalarıyla mümkündür.

Eğitim yönünden kalkınma, insan gücünün etkin olarak kullanılması ile mümkündür. İnsan gücünün etkin olarak kullanılması ve geliştirilmesi, bir toplumda yaşayan bütün insanların bilgi ve becerilerini geliştirme sürecidir.⁴ Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile eğitime verdikleri önem arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir ülkenin kalkınıp gelişebilmesi için gerekli olan faktörlerin başında eğitim gelmektedir. Yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler; insan yaşamını çeşitli açılardan etkilemekte ve sosyal kurumların yapı ve fonksiyonlarını değişime zorlamaktadır. Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler toplumların yapısı her geçen gün hızla değiştirmektedir. Bu değiş-

¹ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelken Tepe Yayınları, Ankara 1975, s. 12.

² Özcan Demirel & Sadi Seferoğlu & Esed Yağcı, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2001, s. 1.

³ Cevat Celep & Tuncer Bülbül & Binali Tunç, "Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları", *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Trabzon 2000, c. 1, s. 570.

⁴ Fatma Varış, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988, s. 109.

meler sonucunda farklı özellikte insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle eğitim programları toplumların istediği nitelikteki bireyleri yetiştirmek için kendisini geliştirmek zorundadır. Bu değişimlere ayak uydurma çabası yenilikleri takip etme olanağı sağlayan ve gelişmelere açık bir eğitim sisteminin oluşturulmasını kaçınılmaz kılmaktadır.⁵

Toplumsal kalkınmanın temelini eğitim oluşturmaktadır. Toplumda her alanda gerekli olan bilgi ve beceriyi eğitim sistemi yetiştirmekte ve geliştirmektedir. İnsan denilen varlığa şekil veren eğitimidir.⁶ Bu bağlamda, eğitimden beklenen en önemli rol, eğitim programlarında yer alan istendik davranışları bireye kazandırmaktır. Eğitimin başarı yada başarısızlığı, bu görevi yerine getirebilmesinin temel şartı, davranış kazandıracığı bireyi bedensel, zihinsel, toplumsal ve duygusal boyutlarıyla tanımadır.⁷

İnsan sosyal bir varlıktır. Hayata hazırlanması uzun zaman alır. Zayıf olarak yaratılan insan,⁸ hayata sarılmak, yaşamayı öğrenmek ve yaşamsal ihtiyaçlarını gidermek için genelde çevresine, özelde yakın çevresi olan ailesine muhtaçtır. Ailede eğitim, çocuğun eğitim yaşantısının temeli ve başlangıcıdır. Çocuğun eğitimi, kişiliğinin gelişmesi ve sosyal hayata uyumun sağlanmasında vazgeçilmez bir kurum olarak ailenin, eğitim sistemi içerisinde de çok önemli işlevleri vardır. Ailenin eğitim işlevi düşünüldüğünde, iyi ve sağlıklı bir eğitim ortamı ancak aile işbirliği ile mümkündür.

Bu durumda çocuğun gelişimi, eğitimi ve din eğitiminde belirleyici etkileri olan ailenin, din eğitiminden beklentilerinin belirlenmesi ve öğretimde uygulanması önemli bir ihtiyaçtır. Etkili bir din öğretimi için, program geliştirme sürecinde toplum ihtiyacı anlamında veli beklentilerinin saptanması; ev ve okul çevresinin bir arada olması ve birbirini tamamlaması, bütünlemesi gerekmektedir.

⁵ Rezzan Uçar & Cemalettin İpek, "İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin MEB. Hizmet İçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 2006, s. 35.

⁶ Mahmut Tandoğan, "Türkiye'de Eğitim-İnsan Yetiştirme- Biliminin Analizi", *Eğitim Araştırmaları*, 5, 2001, s. 93.

⁷ Mustafa Özdemir & Sedat Sönmez, *Sınıf Öğretmeni Adaylarına Öğretmen El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2000, s. 5-6.

⁸ Nisa Suresi, 4/28; Rum Suresi, 30/54.

Bu çerçevede araştırmamızın temel problemi şudur: Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programına karşı tutumları nasıldır? Ve bu tutumları etkileyen faktörler nelerdir? Bu temel problem çerçevesinde araştırmamızın alt problemlerini; Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumları nasıldır; Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine karşı tutumları nasıldır; Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine karşı tutumları nasıldır; Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine yönelik tutumları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları arasında ilişki var mıdır?; Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları arasında ilişki var mıdır?; Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programındaki konulara katılım düzeyleri nasıldır? Oluşturmaktadır.

Amaç

Araştırmamızın temel amacı: Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi program geliştirme sürecinde, velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programına karşı tutumlarını ve bu tutumları etkileyen faktörleri tespit ederek, değerlendirmektir. Bu çerçevede araştırmamızın alt amaçları da şunlardır:

1. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumlarının; cinsiyetlerine göre farklılaşp, farklılaşmadığını; yaşlarına göre farklılaşp, farklılaşmadığını; medeni durumlarına farklılaşp, farklılaşmadığını; doğum yerlerine göre farklılaşp, farklılaşmadığını; hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre farklılaşp, farklılaşmadığını; öğrenim durumlarına göre farklılaşp, farklılaşmadığını; gelir durumlarına göre farklılaşp, farklılaşmadığını; mesleklerine göre farklılaşp, farklılaşmadığını; din eğitimini aldıkları kaynaklara göre farklılaşp, farklılaşmadığını; Kuran okuma durumlarına göre farklılaşp, farklılaşmadığını; takip ettikleri dini yayın durumuna göre farklılaşp, farklılaşmadığını tespit ederek, değerlendirmektir.

2. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine karşı tutumlarının; cinsiyetlerine göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; yaşlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; medeni durumlarına farklılaşmış, farklılaşmadığını; doğum yerlerine göre farklılaşmış, farklılaşmadığını, hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; öğrenim durumlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; gelir durumlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; mesleklerine göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; din eğitimini aldıkları kaynaklara göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; Kuran okuma durumlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; takip ettikleri dini yayın durumuna göre farklılaşmış, farklılaşmadığını tespit ederek, değerlendirmektir.

3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine karşı tutumlarının; cinsiyetlerine göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; yaşlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; medeni durumlarına farklılaşmış, farklılaşmadığını; doğum yerlerine göre farklılaşmış, farklılaşmadığını, hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; öğrenim durumlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; gelir durumlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; mesleklerine göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; din eğitimini aldıkları kaynaklara göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; Kuran okuma durumlarına göre farklılaşmış, farklılaşmadığını; takip ettikleri dini yayın durumuna göre farklılaşmış, farklılaşmadığını tespit ederek, değerlendirmektir.

4. Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine yönelik tutumları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemektir.

5. Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemektir.

6. Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programında yer alan konulara katılım düzeylerini belirlemektir.

Önem

Değişen ve gelişen insana ve yaşantısına göre din öğretiminin de kendisini yenilemesi bir gerekliliktir. İnsani ve evrensel değerleri içeren bir din öğretiminin gerekliliği toplumsal yaşantının din öğretimi ile etkileşimi düşünüldüğünde program geliştirmede veli beklentilerinin saptanması önemli bir ihtiyaçtır.

1982 yılından bugüne zorunlu dersler arasında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, zorunluluğu, hukukiliği, okul ortamında yapılması yönleriyle çok fazla tartışılmıştır. Bu tartışmalarda ortaya konan fikirler genellikle kişisel gözlemlere dayalı olarak gelişmiş, bilimsel araştırmaların ürünü olamamıştır. Bu arada yapılan tartışma ve araştırmalarda toplumsal beklentiye yönelik öğrenci velilerinin görüşleri ve bu görüşleri etkileyen faktörler dikkate alınmamıştır. Bu konuda alandaki tek çalışma Nurullah Atlas tarafından yapılan “Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi (Ön Araştırma)” isimli araştırmasıdır. Araştırma Ankara ilinde ilköğretim okullarının 6,7ve 8. sınıflarında öğrencisi bulunan 102 veli üzerinde “Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Tutumları” isimli ölçek geliştirme amacıyla yapılmıştır.⁹ Araştırmada, velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumları ile dini tutumları arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Araştırmanın sonuç ve değerlendirme bölümündeki şu ifade bizim çalışmamızın önemini ortaya koymada önemlidir: “Bu aşamadan sonra yapılacak araştırmalarda, velilerin Din öğretimine karşı tutumlarını etkilediği varsayılan farklı noktalara eğilmesi ve bu noktaları belirlemek amacıyla geliştirilen ölçme araçlarıyla daha geniş bir alanın açıklanmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.”¹⁰ Bu çalışma bu ihtiyacı gidermeye çalışmaktadır.

⁹ Nurullah Atlas, “Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi (Ön Araştırma)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XLV, 2004, ss. 85-105.

¹⁰ Atlas, “Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi (Ön Araştırma)”, s. 105.

Araştırmamız lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programı geliştirme sürecinde velilerin derse ve ders programına yönelik tutumlarını belirlemek, programa bu yönde katkılar yapmak ve öneriler geliştirmek amacı taşıdığı için Din öğretimi alanına faydalı olacaktır. Özellikle velinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı tutumunun belirlenmesi, dersle ilgili tartışmalara toplumsal beklentiyi ortaya koyduğu için açıklık getirecektir. Yapılacak yeni program çalışmalarına velinin beklentisini ve düşüncesini ortaya koyarak yön verecektir.

Denenceler

1. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları yüksektir ve velinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları; cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Medeni durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Doğum yerlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Gelir durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Kuran okuma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Takip ettikleri dini yayın durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

2. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine yönelik tutumları yüksektir ve velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine yönelik tutumları; cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Medeni durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Doğum yerlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Gelir durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmak-

tadır. Mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Kuran okuma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Takip ettikleri dini yayın durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

3. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları yüksektir ve velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları; cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Medeni durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Doğum yerlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Öğrenim durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Gelir durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Kuran okuma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Takip ettikleri dini yayın durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

4. Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine yönelik tutumları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları arasında ilişki vardır.

5. Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları arasında ilişki vardır.

6. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatında yer alan konulara katılım düzeyleri yüksektir.

Sınırlılıklar

Araştırmamızın temel sınırlılıkları şunlardır: (1) Araştırma öncesi belirlenen kişisel bilgiler maddeleri ile, (2) Araştırma öncesi belirlenen din dersine, programın yapısına ve programın yeterliliğine ilişkin tutumlara yönelik maddeler ile, (3) Ölçme aracının uygulandığı zaman dilimi ile sınırlanmıştır.

Temel Kavramlar

Eğitim Programı: Bireye kendi yaşantıları yolu ile bir şeyler kazandırma sürecinde, beklenen öğrenmeyi meydana getirebilmek için planlanmış faaliyetlerin tümüdür. Öğrenene örgün ve yaygın eğitimde, planlanmış etkinlikler yoluyla öğrenme yaşantıları sağlama düzeneğidir. Bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için belirlediği, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar.¹¹

Program Geliştirme: Eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki ilişkiler bütünüdür.¹² Eğitim programının dört temel ögesi vurgulanmaktadır. Hedef; öğrenene kazandırılacak istendik davranışlardır. İçerik; eğitim programında hedeflere uygun düşecek konulardır. Öğrenme-öğretme süreci; hedeflere ulaşmak için hangi öğrenme-öğretme modellerinin, stratejilerinin, yöntemlerinin ve tekniklerinin seçileceğinin belirlenmesidir. Ölçme-değerlendirme; hedef davranışların test edilip, istendik davranışların ne kadarının kazandırıldığı ve yapılan eğitimin kalite kontrolüdür.

Din öğretiminde program geliştirme: Bireyin dini yaşantısını düzenlemesine yardımcı olmak, ona gereken bilgiyi sunmak ve kendi dini yaşantısında istediği değişiklikleri gerçekleştirmesine rehber olma faaliyetinin, hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme aşamaları arasındaki ilişkinin planlı olarak yürütülmesi, bireye insani ve ahlaki değerlerin kazandırılması sürecinin kurgulanması işidir. Hedef; bireyde istenilen insani ve ahlaki değerlerin kazandırılmasıdır. İçerik; bireyde insani ve ahlaki değerlere ulaşmayı sağlayacak uygun konuların belirlenmesidir. Öğrenme-öğretme süreci; hedeflere ulaşmak için hangi öğrenme-öğretme modellerinin, stratejilerinin, yöntemlerinin ve tekniklerinin seçileceğinin belirlenmesidir. Ölçme-değerlendirme; hedef davranışların test edilip, istendik davranışların ne kadarının kazandırıldığı ve

¹¹ Varış, *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*; Alkım Yayıncılık, Ankara 1994, s. 18.

¹² Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, s. 14-15; Özcan Demirel, *Öğretme Sanatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 39.

yapılan eğitimin kalite kontrolüdür.

Tutum: Sosyal bilgilerde çok fazla karşılaşılan bir kavram olan, ancak tanımı üzerinde fikir birliği sağlanamayan kavramlardan birisi olarak tutum; “bireye atfedilen ve onun bir obje ile ilgili duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilim” olarak tanımlanabilir.¹³ Sadece davranışsal bir eğilim değil, bireyin bir objeye ilişkin, duygu, düşünce ve davranışlarındaki bütünlük ve tutarlılıktır.¹⁴

Yöntem

1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programına karşı tutumları ve bu tutumları etkileyen faktörler araştırılmıştır. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi alan öğrenci velilerinin, Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersine, Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine ve Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutum düzeyleri tespit edilmiş, bu tutumların hangi faktörlere göre farklılaşıp, farklılaşmadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle tez, “ilişkisel tarama modeline” uygundur.¹⁵ Bu tür modellerde ihtiyaç duyulan veriler, hedef kitle olarak tanımlanan çalışma evrenindeki birey yada objelerden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır. Soruna ilişkin durum herhangi bir müdahale olmaksızın betimlenmeye çalışılır.¹⁶

Teze konu edilen araştırma tek faktörlü bir desen olarak planlanmıştır.¹⁷ Ankette araştırmanın bağımlı değişkenleri; velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısal özelliklerine yönelik tutumları ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programın

¹³ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 102.

¹⁴ Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 67. Tutum, dini tutum ve davranışlar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yaşar Fersahoğlu, “Ergenlerde Dini Tutum ve Davranış”, *Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne-Baba Rollerini (Eğitimin Temelleri ve Din Eğitimi)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2003, ss. 318-321.

¹⁵ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 1998, ss. 79-81.

¹⁶ Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, s. 79-81.

¹⁷ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2001, s. 242.

yeterliliğine yönelik tutumları olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler ise; velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutum düzeyleri, cinsiyet, yaş, doğum yeri, hayatın büyük çoğunluğunu geçirdiği yer, eğitim durumu, medeni durumu, gelir durumu, mesleği, din eğitimi nereden aldığı, Kuran okuma, dini yayınları takip etme durumudur. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve programına yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla veliler ile derinliğine görüşme (mülakat) yapılmıştır.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde bütün Ortaöğretim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenimi gören öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmamızda bu evreni temsil edecek şekilde 462 kişilik bir örneklem grubu nitelikli atama (amaçlı örnekleme) yöntemine göre seçilmiştir.¹⁸ Ayrıca 40 kişilik bir grupla da derinliğine görüşme yapılmıştır.

3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programına yönelik tutum düzeylerini ve bu tutum düzeylerine etki eden faktörleri, mevcut öğretim programında yer alan konulara katılım düzeylerini belirlemek amacıyla *anket* çalışması ve *mülakat* (derinliğine görüşme) yapılmıştır.

a. Anket Formu: Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında yer alan konulara katılım düzeylerini tespit amacıyla yer alan çeşitli maddelerin, velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları”; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen “Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yapısına Yönelik Tutumları”, ve “Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yeterliliğine Yönelik Tutumları” isimli 3 ölçeğin ve bu tutumları etkilediği düşünülen; cinsiyet, yaş, medeni durum, doğum yeri, hayatının büyük çoğunluğu-

¹⁸ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Birsen Gökçe, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Savaş Yayınları, Ankara 1988, ss.79-81; Balci, *Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler*, s. 106-107.

nu geçirdiği yer, öğrenim durum, gelir durumu, meslek, din eğitimi aldığı yer, Kuran okuma durumu ve takip ettiği dini yayın durumu değişkenlerinin yer aldığı formdur.

b. Mülakat (Derinliğine Görüşme): Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine, bu dersin programının yapısına ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumlarının belirlenmesi ve bağımsız değişkenlerle ilişkilerinin ortaya konması amacıyla hazırlanan mülakat formudur.¹⁹

3.1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği

Ölçek, velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumlarını tespit ederek, programa yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla literatür taraması yapılmış, madde havuzu hazırlanmıştır. Ölçek maddelerinin hazırlanma aşamasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümündeki öğretim elemanlarından yardım alınmıştır. Ayrıca ODTÜ İstatistik bölümü öğretim elemanlarından, ve ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel Okulu Ölçme ve Değerlendirme Biriminden görüş ve destek alınmıştır. Hazırlanan maddelerin geçerliliğini ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla ön deneme çalışması yapılmıştır.

3.1.1. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutum düzeyleri, kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır. Her tutum ifadesi için “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” düzeyleri kullanılmıştır.²⁰

¹⁹ Bu çalışmada veri toplama araçlarından anket sadece anket formu kısmına yer verilmiştir. Çalışmanın “Mülakat” formu bölümü hakkında detaylı bilgi için bkz. Fatih Çakmak, *Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

²⁰ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler*, s. 146.

Velilerin belirtilen katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için katılım düzeylerine ilişkin toplam puanlar hesaplanarak, bu değerler büyükten küçüğe r'den başlayarak sıralanmıştır. Her bir katılım düzeyine ait ortalama puanlar kullanılarak, velilerin o katılımlara hangi düzeylerde sahip olduğu ölçeklendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirmede aşağıda belirtilen derecelendirmeler ve puan aralıkları kullanılmıştır.

DERECE/SEÇENEK	PUAN	PUAN SINIRI
HİÇ	1	1.00-1.79
AZ	2	1.80-2.59
ORTA	3	2.60-3.39
OLDUKÇA	4	3.40-4.19
TAM	5	4.20-5.00

Ölçme aracının geçerliliği, hazırlanan anketin neyi ölçtüğü ve hazırlanan anketin amaca uygunluğunu ifade eder.²¹ Güvenirlilik ise; "ölçme aracının ölçtüğü özelliği yada özellikleri ne derece bir kararlılıkta ölçmekte olduğunun bir göstergesidir."²² Ölçeğin güvenilirlik düzeyinin belirlenmesinde Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Çünkü Cronbach Alfa katsayısı istatistik temelleri tutarlı, güvenilirlik yapısı en iyi olan katsayıdır.²³ Ölçekte yer alan maddelerin tek bir yapıyı ölçüp ölçmediklerini tespit etmek için faktör analizi uygulanmıştır.²⁴ Ayrıca elde edilen verilerin yeterliliğin saptanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO), verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini tespit etmek için de Barlett testi uygulanmıştır.²⁵ Uygulanan KMO ve Barlett's test sonuçları Tablo-8'de verilmiştir.

Tablo-8: Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları Ölçeği KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

²¹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 16.

²² Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 34.

²³ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 152.

²⁴ Şener Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2002, s. 117.

²⁵ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 50-51.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.779
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	689.174
	df	10
	Sig.	.000

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları” ölçeği ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı .779’dur. Bu puan sosyal bilimlere göre, elde edilen verilerin yeterliğinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.²⁶ “Velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları” ölçeğinin faktör analizi sonuçları Tablo-9’da verilmiştir.

Tablo-9: Velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumları	Birinci Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
D5: Din Kültür ve Ahlak Bilgisi derslerinin zorunlu dersler arasında olması gerektiğini her yerde savunurum.	.814	.6471
D2: DKAB dersleri çocuğumun davranışlarında olumlu bir katkı sağlamaktadır.	.803	.6292
D1: İnsan davranışlarının şekillenmesi ve insanca yaşama kurallarının kazanılmasında din eğitimi bir gerekliliktir.	.788	.6069
D4: Çocuğumun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde başarısızlığı beni rahatsız eder.	.680	.5235
D3: Çocuğumun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde neler öğrendiğini merak ederim	.613	.4486

Cronbach's Alfa: ,7806 Açıkladığı Varyans: % 55.325

“Velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları” ölçeğinde bulunan 5 katılım ifadesinin faktör analizi sonuçlarına göre maddelerin birinci faktör yük değerlerinin .613 ile

²⁶ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 50.

.814 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşmakta ve “velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları” olarak tanımlanan yapıyı ölçtüğü görülmektedir.

“Velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları” ölçeğinde tek bir faktörün açıkladığı varyans, %55.325’dir. Yani bu ölçekte yer alan maddeler, velilerin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları”nın % 55.325’ini açıklamaktadır.

Her bir maddenin katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam kolerasyonlarının da .4486 ile .6471 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, her bir madde ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach’s Alfa güvenilirlik katsayısı .7806 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin “oldukça”²⁷ düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre, “velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumları” ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.2. Velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yapısına Yönelik Tutum Ölçeği

Ölçek, velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. İlk olarak velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmış, madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçek maddelerinin hazırlanma aşamasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümündeki öğretim elemanlarından yardım alınmıştır. Ayrıca ODTÜ İstatistik bölümü öğretim elemanlarından, ve ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel Okulu Ölçme ve Değerlendirme Biriminden görüş ve destek alınmıştır. Hazırlanan maddelerin geçerliliğini ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla ön deneme çalışması yapılmıştır.

²⁷ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 29.

3.2.1. Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yapısına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutum düzeyleri”, kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır. Her tutum ifadesi için “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” düzeyleri kullanılmıştır.

Velilerin belirtilen katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için katılım düzeylerine ilişkin toplam puanlar hesaplanarak, bu değerler büyükten küçüğe r’den başlayarak sıralanmıştır. Her bir katılım düzeyine ait ortalama puanlar kullanılarak, velilerin o katılımlara hangi düzeylerde sahip olduğu ölçeklendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirmede aşağıda belirtilen derecelendirmeler ve puan aralıkları kullanılmıştır.

DERECE/SEÇENEK	PUAN	PUAN SINIRI
HİÇ	1	1.00-1.79
AZ	2	1.80-2.59
ORTA	3	2.60-3.39
OLDUKÇA	4	3.40-4.19
TAM	5	4.20-5.00

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutum düzeyleri” ölçeği ile ilgili yapılan KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları Tablo-10’da verilmiştir.

Tablo-10: Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yapısına Yönelik Tutumları Ölçeğinin KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.955
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4792.086
	df	120
	Sig.	.000

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları” ölçeği ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterlik puanı .955’dir. Bu puan sosyal bilimlere göre, elde edilen verilerin yeterliğinin mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir.²⁸ Velilerin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları” ölçeğinin faktör analizi sonuçları Tablo-11’de verilmiştir.

Tablo-11: Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yapısına Yönelik Tutumları Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yapısına Yönelik Tutumları-Madde isimleri	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Y16:Program, öğrencilere millî, ahlâkî, insanî ve kültürel değerleri benimsetmektedir.	.823	.7854
Y13:Program, dinin, doğru anlaşılması ve yaşanmasını hedeflemektedir.	.817	.7801
Y17:Program, inanç ve kültür dünyasında genişlik kazandırarak, hoşgörülü ve anlayışlı öğrenciler yetiştirmeyi hedeflemektedir.	.784	.7451
Y4:Program öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmıştır.	.778	.7417
Y5:Programda; din, kültür ve ahlakla ilgili temel kavramlar verilmiş ve öğrencilerin bu kavramları içselleştirebilmeleri (kendine maletme, kazanma) sağlanmıştır.	.777	.7457
Y11:Program temelde din, bilim, birey ve toplum arasındaki ilişkiye dayanmaktadır.	.774	.7311
Y12:Programda öğrencilere bilgi depolamadan çok bilgiyi kullanma öğretilmiştir.	.773	.7348

²⁸ Tavşancılı, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 50.

Y14:Program, dinin bilimsel yöntemlerle öğretimini hedeflemiştir.	.771	.7322
Y3:Program öğrencinin öğretim sürecine etkin katılımını sağlayan öğrenci merkezli bir yaklaşımla hazırlanmıştır.	.765	.7314
Y10:Program temeli insana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana ve kültürel mirasa saygı esasına dayanmaktadır.	.760	.7161
Y9:Programda diğer dinlere yer verilerek, dinler arası açılımlı bir ders niteliği kazandırılmıştır.	.759	.7263
Y8:Program Kuran merkezli, birleştirici ve mezhepler üstü bir yaklaşımla hazırlanmıştır.	.742	.7078
Y18:Program, dinin zamanın şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yorumlanmasını hedeflemiştir.	.738	.7035
Y6:Programda öğrenilen konu ve kavramlar, hayatın kendisiyle ve diğer derslerde öğrenilen kavramlarla ilişkilendirilmiştir.	.738	.7024
Y19:Program dersi dikkat çekici ve zevkli hâle getirmektedir.	.736	.7002
Y15:Program, İslâm dinini ve ondan kaynaklanan ahlak anlayışı ile örf ve âdetleri tanıtmaktadır.	.726	.6788

Cronbach's Alfa: ,9520 Açıkladığı Varyans: % 58.792

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları” ölçeğinde yer alan maddelerin birinci faktör yük değerlerinin .726 ile .823 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşmakta ve “velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları” olarak tanımlanan yapıyı ölçtüğü görülmektedir. “Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları” ölçeğindeki tek bir faktörün açıkladığı varyans, %58.792'dir. Yani, bu ölçekte yer alan maddeler, “velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları”nın % 58.792'sini açıklamaktadır.

Her bir maddenin katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam kolerasyonlarının da .6788 ile .7854 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, her bir madde ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı ,9520 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "mükemmel"²⁹ düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre, "velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına yönelik tutumları" yeterli ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Analiz sonuçlarına göre; Y1: "Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersi programı; öğrencinin tüm ilgi alanlarını kuşatan geniş kapsamlı bir programdır" Y2: "Programda konular gittikçe derinleşen bir içerikle her sınıfta verilmiş, böylece öğrenilenlerin pekiştirilmesi sağlanmıştır" ve Y7: "Programda, gerek İslâm dini, gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgi ön planda tutulmuştur." maddeleri binişik çıktığı için ölçekten çıkarılmış analize dahil edilmemiştir.

3.3. Velilerinin Din Dersi Programının Yeterliliğine Yönelik Tutum Ölçeği

Ölçek, "velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumlarını" belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. İlk olarak velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla literatür taraması yapılmış, madde havuzu hazırlanmıştır. Ölçek maddelerinin hazırlanma aşamasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümündeki öğretim elemanlarından yardım alınmıştır. Ayrıca ODTÜ İstatistik bölümü öğretim elemanlarından, ve ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel Okulu Ölçme ve Değerlendirme Biriminden görüş ve destek alınmıştır. Hazırlanan maddelerin geçerliliğini ve güvenilirliğini tespit etmek amacıyla ön deneme çalışması yapılmıştır.

²⁹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 29.

3.3.1. Velilerinin Din Dersi Programının Yeterliliğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutum düzeyleri”, kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır. Her tutum ifadesi için “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” düzeyleri kullanılmıştır.

Velilerin belirtilen katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için katılım düzeylerine ilişkin toplam puanlar hesaplanarak, bu değerler büyükten küçüğe r’den başlayarak sıralanmıştır. Her bir katılım düzeyine ait ortalama puanlar kullanılarak, velilerin o katılımlara hangi düzeylerde sahip olduğu ölçeklendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirmede aşağıda belirtilen derecelendirmeler ve puan aralıkları kullanılmıştır.

DERECE/SEÇENEK	PUAN	PUAN SINIRI
HİÇ	1	1.00-1.79
AZ	2	1.80-2.59
ORTA	3	2.60-3.39
OLDUKÇA	4	3.40-4.19
TAM	5	4.20-5.00

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutum düzeyleri” ölçeği ile ilgili yapılan KMO ve Bartlett's testi sonuçları Tablo-12’de verilmiştir.

Tablo-12: Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yeterliliğine Yönelik Tutumları Ölçeğinin KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.967
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	6269.640
	df	190
	Sig.	.000

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları” ölçeği ile ilgili elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testine göre yeterli puanı .967’dir. Bu puan sosyal bilimlere göre, elde edilen verilerin yeterliğinin mükemmel yeterli düzeyi ifade ettiğini göstermektedir.³⁰ “Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları” ölçeğinin faktör analizi sonuçları Tablo-13’de verilmiştir.

Tablo-13:Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yeterliliğine Yönelik Tutumları Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Yeterliliğine Yönelik Tutumları-Madde isimleri	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
YT15:Evrensel değerlere kendi dinî bilgi ve bilinçleriyle katılımını sağlamada yeterlidir.	.826	.8004
YT9:Program, öğrencinin inancını akilla açıklamasını sağlamada yeterlidir.	.806	.7798
YT16:Program, inanma ve inancını yaşama özgürlüğü kazanmada yeterlidir.	.794	.7670
YT18:Hayatın bir karşılığının olduğunu kavrama ve sorgulamada yeterlidir.	.786	.7579
YT11:Aklın, dinî sorumluluğun temel şartı olduğunu benimsemeye yeterlidir.	.781	.7514
YT20:Program, dinin barış ve hoşgörü ortamının oluşmasına katkıda bulunabileceğini benimsemeye yeterlidir.	.780	.7495
YT14:Program, kendini tanıma, kişisel ve sosyal değerler kazanmada yeterlidir.	.778	.7487
YT17:İnanç-ibadet ilişkisini kavramada yeterlidir.	.771	.7390
YT13:Program, dinî ve ahlâkî alandaki temel sorulara cevap vermede yeterlidir.	.771	.7398

³⁰ Tavşancılı, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 50.

YT22:Program, temel demokratik değerlerle donanmış insanlar yetiştirmede yeterlidir.	.770	.7409
YT23:Program, çevre, doğal denge ve temizlik bilinci kazanmada yeterlidir.	.766	.7358
YT12:Program, eleştirel düşünme ve iletişim kurma bilinci kazanmada yeterlidir.	.761	.7305
YT10:Program, doğru dini bilgiler ile batıl inanç ve hurafeleri ayırt etmede yeterlidir.	.756	.7249
YT21:Dinin kültür üzerindeki etkisini fark etmede yeterlidir.	.743	.7113
YT4:Program Kuran'ı Kerime verilen önemi kavramada yeterlidir.	.739	.7097
YT27:Program, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmiştir.	.735	.7043
YT19:Program toplumdaki farklı dini anlayış ve yaşayışları tanımada yeterlidir.	.734	.7024
YT24:Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin sunumunda kullanılan materyaller yukarıda ifade edilen amaçları gerçekleştirmede yeterlidir.	.726	.6953
YT1:Program, dinin, Allah ile insan arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir olgu olduğunu kavramada yeterlidir.	.703	.6722
YT2:Allah ile doğrudan iletişim kurmayı sağlama- da yeterlidir.	.689	.6562

Açıkladığı Varyans: % 57.974 - Cronbach's Alfa: ,9614

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları” ölçeğinin faktör analizi sonuçlarına göre maddelerin birinci faktör yük değerlerinin .689 ile .826 arasında değiştiği gözlenmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşmakta ve “velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları” olarak tanımlanan yapıyı ölçtüğü görülmektedir.

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları” ölçeğindeki tek bir faktörün açıkladığı varyans, % 57.974’dür. Yani, bu ölçekte yer alan maddeler, “velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları”nın % 57.974’ünü açıklamaktadır.

Her bir maddenin katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam kolerasyonlarının da .6562 ile .8004 arasında yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, her bir madde ayırt edici özelliğe sahiptir. Ölçeğin Cronbach’s Alfa güvenilirlik katsayısı ,9614 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin “mükemmel”³¹ düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara göre, “velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumları” ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

Analiz neticesinde; YT3: “Program İslâm’ın iman, ibadet ve ahlâk esaslarını tanımada yeterlidir”, YT5: “Hz. Muhammed’in örnekliğini kavramada yeterlidir”. YT6: “Diğer dinleri temel özellikleriyle tanımada yeterlidir”, YT7: “Program tüm Kutsal Kitaplar hakkında bilgi sahibi olmada yeterlidir”, YT8: “Program tüm Peygamberler hakkında bilgi sahibi olmada yeterlidir”, YT25: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri derslerin daha etkin yürütülmesi için velilerle işbirliği sağlamaktadır”, YT26: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin etkin yürütülmesi için okul idareleri gereken ilgiyi göstermektedir” maddeleri binişik çıktığı için ölçekten çıkarılmış analize dahil edilmemiştir

4. Veri Toplama Aracının Uygulanması

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde bütün Ortaöğretim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenimi gören öğrenci velileri oluşturmaktadır. Buna göre araştırmamızda kullandığımız anket çalışması, Ankara Büyükşehir sınırları içerisinde yer alan ortaöğretim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi alan 462 öğrenci velisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu atamayı

³¹ Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, s. 29.

yaparken evrenle örtüşecek özellikleri vermesi amacıyla Ankara'nın farklı semtlerine dağılmış veliler hedeflenmiştir. Bu amaçla anket; Keçiören, Mamak, Yenimahalle, Çankaya, Akyurt, Kızılcahamam bölgelerinde ikamet eden ve bu bölgelerdeki okullarda öğrencileri olan veliler üzerinde bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutumlarının belirlenmesi ve bağımsız değişkenlerle ilişkilerinin ortaya konması amacıyla hazırlanan veri toplama aracının uygulanması şu aşamalarda gerçekleşmiştir:

Velilerden ilk etapta program hakkında tanıtıcı özet bilgi verdikten sonra programdaki konuların program için uygunluğunu belirlemeleri istenmiştir. Sonra velilerin kişisel özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 11 soru, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla 5 soru; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programın yapısal özellikleri ile ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla 19 soru, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programın yeterliliği ile ilgili tutumlarını belirlemek amacıyla 27 soru sorulmuştur. Ayrıca 40 kişilik bir veli grubu ile mülakat (derinliğine görüşme) yapılmıştır. Araştırmamızda kullandığımız görüşme formu, Ankara Büyükşehir sınırları içerisinde yer alan orta-öğretim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenimi gören 40 öğrenci velisi ile gerçekleştirilmiştir. Bu veliler belirlenirken evrenle örtüşecek özellikleri vermesi amacıyla Ankara'nın farklı semtlerine dağılmış veliler hedeflenmiştir. Bu amaçla görüşme; Keçiören, Mamak, Çankaya, Yenimahalle, Akyurt bölgelerinde ikamet etmekte olan ve bu bölgelerdeki okullarda öğrencileri olan velilerle gerçekleştirilmiştir.

5. Verilerin Çözümlemesi

Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine, o ders programının yapısına ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine yönelik tutum düzeylerinin belirlenmesi ve bu düzeyleri etkileyen faktörlerin tespit edilmesini inceleyen bu araştırmada ölçme araçları ile velilerden elde edilen verilerin çözümlemesinde

SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır. Velilerin belirlenen katılım düzeyleri, puan toplamları kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için her bir boyutta yer alan maddelere katılım düzeylerine ilişkin toplam puanlar hesaplanmış ve bu puanlar küçükten büyüğe doğru birden başlayarak sıralanmıştır. Her katılım düzeyine ait toplam puanlar kullanılarak, ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi alan öğrenci velilerinin o katılıma hangi düzeyde sahip olduğu ölçek bazında değerlendirilmiştir.

“Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine”, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yapısına” ve “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının yeterliliğine” yönelik tutum ölçekleri ile tespit edilen tutum düzeylerinin bağımsız değişkenlere göre farklılaşmalarını belirlemek için iki alt kategoriye sahip değişkenler için bağımsız örneklem t-testi ve 2 den fazla alt kategoriye sahip değişkenler için “ilişkisiz örneklem t-testi” yapılmıştır. Ayrıca her bir tutumun ikiden fazla alt kategoriye sahip bağımsız değişkenlerle farklılaşmalarını belirlemek için “bağımsız örneklem t-testi için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) yapılmıştır. Analiz sonucu bir fark tespit edilmişse bu farkın kaynağını bulmak için grupların ortalama puanları arasında en düşük farkları bile belirleyebilmek için “LSD post-hoc çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasında ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla “Basit korelasyon analizi” uygulanmış, “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” hesaplanmıştır.

İstatistiksel analizlerde 0.5 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Kaynaklar

Altaş, Nurullah, “Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi (Ön Araştırma)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XLV, 2004.

Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2001.

Büyükoztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2002.

- Celep, Cevat & Tuncer Bülbül & Binali Tunç, "Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları", *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Trabzon 2000.
- Çakmak, Fatih, *Velilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.
- Demirel, Özcan & Sadi Seferoğlu & Esed Yağcı, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2001.
- Demirel, Özcan, *Öğretme Sanatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Fersahoğlu, Yaşar, "Ergenlerde Dini Tutum ve Davranış", *Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne-Baba Rollerini (Eğitimin Temelleri ve Din Eğitimi)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2003.
- Gökçe, Birsen, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Savaş Yayınları, Ankara 1988.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1999.
- Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 1998.
- Özdemir, Mustafa & Sedat Sönmez, *Sınıf Öğretmeni Adaylarına Öğretmen El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2000.
- Tandoğan, Mahmut, "Türkiye'de Eğitim-İnsan Yetiştirme- Biliminin Analizi", *Eğitim Araştırmaları*, 5, 2001.
- Tavşancıl, Ezel, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002
- Uçar, Rezzan & Cemalettin İpek, "İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin MEB. Hizmet İçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 2006.
- Varış, Fatma, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988.
- Varış, Fatma, *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*, Alkım Yayıncılık, Ankara 1994.